

Hãy "ĐÁNH THỨC TIỀM NĂNG SÁNG TẠO"
một cách có văn hóa.

Phan Dũng

T rở về từ chuyến đi Mỹ công tác dài gần hai tháng, tôi được các thầy ở TSK đưa cho xem quyển sách "Đánh thức tiềm năng sáng tạo" tập 1 của tác giả Nguyễn Minh Triết, do nhà xuất bản Trẻ in, nộp lưu chiểu tháng hai năm 2001. Thầy Trần Thế Hưởng cho biết, trước đó có chị T., cựu học viên PPLST khóa 167 gọi điện thoại đến TSK phàn nàn rằng quyển sách nói trên đã làm chị thất vọng, không tâm phục, khẩu phục như khi chị còn học ở TSK. Chị nói thêm : "Quyển sách làm cho người đọc cảm thấy sáng tạo giống như một trò chơi mang tính "láu lỉnh, khôn lỏi" hơn là một khoa học mang tính khách quan, chặt chẽ" và chị hỏi : "Tác giả Minh Triết có phải là thầy Triết của TSK không ?". Thầy Hưởng đã giải thích cho chị T. biết đấy là hai người khác nhau. Tên thầy dạy tại TSK là Vương Huỳnh Minh Triết.

Vậy tác giả Nguyễn Minh Triết (xem ảnh) là ai ? Theo hồ sơ học viên còn lưu giữ tại TSK, anh Nguyễn Minh Triết sinh ngày 02 tháng 8 năm 1973, học sơ cấp PPLST khóa 86 từ 5/8/1996 đến 7/10/1996 và trung cấp PPLST khóa 3 từ 16/7/1997 đến 22/10/1997 (tổng cộng 120 tiết), kỹ sư công nghệ hoá học, điều phối viên phát triển kinh doanh của Công ty Shell Codamo Việt Nam có trụ sở trước đây ở 21 Phạm Ngọc Thạch, nay ở lầu 14, 15, cao ốc Central Plaza, số 17 đường Lê Duẩn, Q.1, Tp.HCM.

Quyển sách "Đánh thức tiềm năng sáng tạo" tập 1 có 160 trang, chia thành 4 phần. Phần một : Tính ì tâm lý (từ trang 7 đến 34); phần hai : Các nguyên tắc sáng tạo (35 - 114); phần ba : Trí khôn loài người (115 - 130); phần cuối : Giải đáp tính ì tâm lý (131 - 160). Lời nói đầu quyển sách cho biết : *"Bộ sách nhỏ gồm 2 tập này gồm những câu đố vui và các bài viết ngắn (đã được đăng lần lượt trên báo Tuổi Trẻ Chủ Nhật, có sửa chữa và bổ sung) sẽ giúp bạn bước đầu khám phá ra những góc độ nhỏ nhưng đầy thú vị của khoa học sáng tạo. Với mong muốn giới thiệu một môn khoa học của tương lai đến với đông đảo bạn đọc ở Việt Nam, tác giả hy vọng bộ sách nhỏ này sẽ góp phần đánh thức tiềm năng sáng tạo của chính bạn. Tất cả đang chờ đón bạn ở phía trước !"*

Tôi đã đọc hết quyển sách "Đánh thức tiềm năng sáng tạo" (ĐTTNST) tập 1 và gọi điện thoại cho anh Nguyễn Minh Triết, nêu các ý kiến của mình. Anh Nguyễn Minh Triết đã không công nhận anh có bất cứ sai lầm nào khi cho ra đời quyển sách nói trên. Dưới đây là vài ý kiến của tôi.

1. Cảm tưởng đầu tiên của tôi là anh Nguyễn Minh Triết "gan" thật. Anh Nguyễn Minh Triết mới học 120 tiết chương trình đào tạo những người sử dụng (users) Phương pháp

luận sáng tạo (PPLST) tại TSK chứ không phải chương trình đào tạo những người nghiên cứu (researchers) PPLST, lại càng không phải nghiên cứu khoa học sáng tạo (vì PPLST chỉ là phần ứng dụng của khoa học sáng tạo). Công việc chính của anh Nguyễn Minh Triết là “phát triển kinh doanh” của Công ty Shell Codamo Việt Nam, mà theo tôi biết, làm việc ở công ty liên doanh bận rộn lắm. Tóm lại, anh Nguyễn Minh Triết không phải là chuyên gia (expert) trong lĩnh vực khoa học sáng tạo vậy mà dám viết sách **giới thiệu khoa học sáng tạo** là điều gây ngạc nhiên cho các thầy dạy anh. Anh Nguyễn Minh Triết trả lời tôi rằng “*không nhất thiết phải là chuyên gia mới viết được*”.

2. Điều gây ngạc nhiên càng lớn hơn nữa là trong toàn bộ quyển sách không có chỗ nào nói trích dẫn tư liệu từ đâu và quyển sách cũng không có danh sách các tài liệu tham khảo. Tôi có thể nói rằng anh Nguyễn Minh Triết lại “*ngựa quen đường cũ*”. Chẳng là, anh Nguyễn Minh Triết và anh Minh Bảo (tên thật là Lê Quốc Bảo, sinh năm 1967, học viên sơ cấp khóa 21 và trung cấp PPLST khóa 3) từ tháng 5/1999 cộng tác với báo Tuổi Trẻ Chủ Nhật làm chuyên mục Tư duy sáng tạo. Ngay từ đầu biết chuyện, tôi đã dặn các anh đó hai điều : 1) lấy tư liệu ở đâu phải trích dẫn, phải có danh sách tài liệu tham khảo, bởi vì đây là điều sơ đẳng mà người viết phải biết. 2) không nên lấy những ví dụ - bài tập cho trong các giờ học ở TSK vì khi học viên đến lớp đã biết trước các lời giải rồi thì về mặt sư phạm không còn ý nghĩa nữa, làm các thầy phải mất công soạn các bài tập mới. Cả hai anh đều không thực hiện, mặc dù, sau đó tôi đã nhắc nhở nhiều lần.

Bây giờ, khi quyển sách ĐTTNST ra đời “*có sửa chữa và bổ sung*” nhưng anh Nguyễn Minh Triết vẫn tiếp tục làm như tự mình nghĩ ra hết tất cả những gì viết trong quyển sách đó. Nên nhớ, chỉ trong lĩnh vực văn học, một nhà văn mới có thể nghĩ ra một truyện ngắn hoặc một cuốn tiểu thuyết và do vậy không có trích dẫn, không có danh sách các tài liệu tham khảo. Trong khoa học, tôi chưa thấy có trường hợp, một ngày đẹp trời, một nhà khoa học nghĩ ra được toàn bộ một ngành khoa học. Anh Nguyễn Minh Triết, quả thật là người “to gan”. Tình hình còn tệ hơn, khi anh Nguyễn Minh Triết viết về các nguyên tắc sáng tạo mà không hề nhắc đến TRIZ và Thầy Altshuller. Trong khi đó tất cả các cựu học viên PPLST và các nhà chuyên môn trong lĩnh vực này đều biết rằng 40 nguyên tắc là một phần của TRIZ và Thầy Altshuller là tác giả của TRIZ, một trong những “sư tổ” của khoa học sáng tạo. Điều này cũng giống như viết về “Thuyết tương đối” mà không nhắc tên “Thuyết tương đối” và tác giả của nó là Einstein. Từ đó có thể thấy, anh Nguyễn Minh Triết không nhắc gì tới các quyển sách, giáo trình, bài giảng 120 tiết học của các thầy ở TSK dạy anh cũng là điều có thể hiểu được .

Liệu anh Nguyễn Minh Triết có thật nghĩ ra hết những gì anh viết trong quyển sách ĐTTNST không ? Không, anh Nguyễn Minh Triết đã lấy rất, rất nhiều của những người khác.

Sau đây là một số ví dụ:

A) Trong sách ĐTTNST, trang 23 anh Nguyễn Minh Triết viết:

“*Bài toán của công ty vận tải*”

Một chiếc xe be chở đầy xe hơi, có tổng trọng lượng là 12 tấn. Xe be sắp chạy lên một chiếc cầu chỉ chịu nổi tải trọng tối đa là 10 tấn, tức nếu trọng lượng trên 10 tấn thì cầu sẽ sập. Xe be đã không bỏ bớt xe hơi xuống, cũng không chạy chậm lại mà vẫn qua cầu một cách an toàn. Điều đó có thể xảy ra không ?”

Trong sách “Phương pháp luyện trí não” tập 4 của tác giả Omizumi Kagayaki (Nhật Bản), Quang Minh dịch từ bản tiếng Hoa năm 1972, do Nhà xuất bản thông tin (Việt Nam) xuất bản năm 1991, trang 155 viết :

“*Câu hỏi:*

Có một loại xe be chuyên chở xe hơi. Xe này chở đầy xe hơi, tổng trọng lượng là 10 tấn, sắp lên một cái cầu chỉ cho phép trọng lượng tối đa là 8 tấn. Nếu sức nặng trên 8 tấn cầu sẽ sập. Thế nhưng. Chiếc xe be này không bỏ bớt xe hơi, cũng không chạy chậm mà qua cầu một cách an toàn. Có sự việc như vậy không ?”

Như vậy, về nội dung anh Nguyễn Minh Triết lấy của quyển sách “Luyện trí não”. Về hình thức có cái để trên anh cho xuống dưới và ngược lại. Ngoài ra, anh còn “sửa” 10 thành 12, 8 tấn thành 10 tấn. Chính cách “sửa” này gây nhiễu, thậm chí đầu độc người đọc mà tôi sẽ đề cập ở dưới.

Và phần trả lời của hai cuốn sách nói trên tương tự như nhau.

B) Trong quyển sách ĐTTNST, trang 77, 78, 79 anh Nguyễn Minh Triết viết về Nguyên tắc vượt nhanh :

“Rừng mưa nhiệt đới đóng một vai trò rất quan trọng trong việc bảo vệ môi trường sinh thái ở Brazil. Những năm gần đây, nạn phá rừng đã mang lại nhiều hậu quả nghiêm trọng như đồi núi bị bạc màu, các sườn núi bị xói mòn, và lũ lụt thường xuyên đe dọa đến cuộc sống và tính mạng người dân Brazil. Trước tình hình đó, trồng rừng được xem là một chương trình ưu tiên hàng đầu của chính phủ nước này. Tuy nhiên, cách trồng rừng theo cách thông thường không đáp ứng được nhu cầu trồng rừng cấp bách nêu trên do việc tốc độ triển khai rất chậm.

Một công nghệ trồng rừng “siêu tốc” được nghiên cứu và ứng dụng ở Brazil. Người ta chế tạo những viên bi nhỏ từ gelatin và bên trong chứa hạt cây trồng và các chất dinh dưỡng cần thiết cho cây ở giai đoạn đầu. Người ta dùng máy bay để “bắn” hàng loạt các viên bi xuống những vùng đất cần trồng rừng. Do gelatin hút ẩm tốt nên các hạt giống không sợ thiếu nước. Với phương pháp này, người ta sử dụng khoảng 1,5 tấn các viên bi cho 10km² đất và trồng 60 km² rừng trên các sườn đồi, núi chỉ trong vòng vài tháng. Do ở vùng nhiệt đới cây mọc rất nhanh và quanh năm nên kinh nghiệm trồng rừng “siêu tốc” của Brazil được các chuyên gia trên nhiều nước đánh giá rất cao.

Với phương pháp trồng rừng “siêu tốc”, các nhà trồng rừng Brazil đã vận dụng thành công nguyên tắc Vượt nhanh, một trong 40 nguyên tắc sáng tạo. Nguyên tắc vượt nhanh được phát biểu như sau:

Thực hiện một quá trình hay một giai đoạn nào đó với tốc độ cao để vượt nhanh qua những lúc nguy hại hay để đạt được những hiệu quả cần thiết.

Sau đây là một số ví dụ trong thực tế của việc vận dụng nguyên tắc vượt nhanh.

- Trong công nghệ sản xuất các sản phẩm nhựa, người ta thực hiện việc cắt gọt với tốc độ rất cao nhằm tránh nhiệt tập trung nơi vết cắt làm biến dạng sản phẩm.
- Trong nha khoa, việc khoan răng được thực hiện với các khoan cao tốc nhằm tránh nhiệt sinh ra làm bỏng mô nướu răng.
- Ghế ngồi của các phi công trên máy bay chiến đấu có thể bắn tung ra ngoài rất nhanh khi máy bay bị bốc cháy do trúng đạn giúp phi công thoát chết.
- Trong các nhà máy hóa chất, trong một số tình huống người ta cần phải bịt khẩn cấp các lỗ rò rỉ trên các ống khí hay hoá chất độc hại. Các chuyên gia người Đức đã chế tạo ra loại vòng chất nổ gắn vào thành ống, khi nổ sẽ ép chặt thành ống lại với nhau và bịt được lỗ rò.
- Trong các quá trình hóa học, việc hạ nhiệt độ thật nhanh được áp dụng trong việc chế tạo các chất vô định hình.

Nguyên tắc Vượt nhanh còn có ý nghĩa khi bạn gặp phải một tác động có hại. Quá trình vượt nhanh sẽ giảm thiểu thời gian tác động và bạn sẽ hạn chế được hầu hết các hậu quả của các tác động có hại đó. Do đó, đôi khi đứng trước một nguy cơ hay thử thách trong cuộc sống, bạn hãy thử vận dụng nguyên tắc vượt nhanh. Và ... thành công.”.

Các anh (chị) cựu học viên và học viên PPLST thử so sánh phần viết trên đây với các trang 92, 93, 94 của cuốn sách “Sổ tay sáng tạo : Các thủ thuật (nguyên tắc) cơ bản” của tôi, dùng làm giáo trình dạy tại TSK, xem có gì giống, có gì khác ? Hầu hết quyển sách ĐTTNST của anh Nguyễn Minh Triết, trên thực tế, là lấy của những người khác theo cách làm như vậy. Chưa kể, bìa của quyển sách ĐTTNST lấy logo của Trung tâm lãnh đạo sáng tạo (Center for Creative Leadership) của Mỹ mà logo đó đã đăng ký bản quyền ® và là thương hiệu (Trademark) của Trung tâm nói trên.

Một người ăn cắp xe gắn máy của người khác để đi đã là tầm bậy. Hơn nữa lại đục số sườn, số máy thành các số khác, thay một số phụ tùng dỏm vào đấy rồi đem tiêu thụ công khai thì quả là tầm bậy hết chỗ nói. Chưa kể, với các xe như vậy, người nào lỡ mua phải, còn có thể gặp tai nạn.

4. Quyển sách ĐTTNST của anh Nguyễn Minh Triết với cách làm “ăn cắp rồi thêm thêm, bớt bớt” quả thật đầu độc người đọc, nhất là những người không được học PPLST một cách bài bản. Để minh chứng, tôi xin trích nguyên văn trang 120 và 121 của quyển sách nói trên:

“Đâu là vấn đề đích thực ?

Một ông giáo sư cùng với một anh chàng sinh viên đang đi thám hiểm Nam Cực¹. Sau một hồi đi dạo trên băng, họ bỗng phát hiện một con gấu trắng² từ xa lao về phía họ với một tốc độ khủng khiếp. Hai người bỏ chạy hết tốc lực. Bỗng anh chàng sinh viên dừng lại và lúi trong ba lô ra một đôi giày thể thao. Ông giáo sư ngoái lại và hét lên, “Đồ ngốc! Anh biết rõ là chúng ta không thể chạy thoát mà. Con gấu đó đang đuổi theo chúng ta với tốc độ kinh hồn!”. Anh chàng sinh viên mỉm cười và đáp, “Thưa thầy, đó không phải là vấn đề. Chỉ có một con gấu. Vấn đề đích thực là giữa thầy và em, ai chạy nhanh hơn”.

Câu chuyện trên phản ánh khá sắc sảo thực tế giải quyết vấn đề: Trong nhiều trường hợp, vấn đề đang được giải quyết không phải là vấn đề đích thực. Việc xác định vấn đề cần giải

quyết là bước quan trọng nhất trong quá trình giải bài toán. Nếu đặt vấn đề không chính xác sẽ dẫn đến các lời giải “nửa vời” hay bế tắc. Vấn đề mà ông giáo sư trong câu chuyện trên đặt ra khi bị con gấu đuổi theo là “làm sao chạy nhanh hơn con gấu” và điều đó hầu như không thể thực hiện được. Trong khi đó, vấn đề của anh sinh viên là “làm sao để không bị con gấu vồ” và để giải quyết, chỉ cần chạy nhanh hơn ông giáo sư. Chắc hẳn anh ta thực hiện được điều đó một cách dễ dàng.

Làm thế nào để xác định được vấn đề một cách chính xác cho các bài toán chúng ta đang gặp phải? Trong khoa học sáng tạo, người ta dùng các phương pháp như Kết quả lý tưởng cuối cùng, phát biểu Mâu thuẫn vật lý, Suy nghĩ thiên lệch (cách giải quyết vấn đề bằng cách suy nghĩ theo hướng khác với logic thông thường), và nhiều phương pháp khác mà chúng tôi sẽ lần lượt giới thiệu trong những tập sách tới.”.

Trong khi tất cả các cựu học viên PPLST đều được dạy rằng phải đưa ra lời giải tốt với tất cả các hệ (các bên đều thắng), có nghĩa là thầy, trò và kể cả con gấu (động vật hoang dã cần bảo vệ) đều không bị tổn hại gì thì anh Nguyễn Minh Triết lại khuyến khích trò dùng thầy làm vật hy sinh để mình sống như là cách “**xác định được vấn đề một cách chính xác**”. Bằng việc “đắc ý”³ với ví dụ này, anh Nguyễn Minh Triết đã tự thể hiện là người phản lại kiến thức và tinh thần của PPLST, phản lại đạo lý (tôn sư trọng đạo) của dân tộc Việt Nam. Phải chăng anh Nguyễn Minh Triết, trong trường hợp cho ra đời quyển sách ĐTTNST, định “**vận dụng nguyên tắc Vượt nhanh. Và ... thành công**” ra ngoài phạm vi áp dụng ?

Anh Nguyễn Minh Triết còn nhớ “hiệu ứng lan tỏa hệ thống “ không ? Các hậu quả nảy sinh khi đưa ra lời giải hoặc quyết định không tốt hết với “hệ 9 màn hình” không ? Vậy mà còn hứa hẹn “**chúng tôi sẽ lần lượt giới thiệu trong các tập sách tới**”.

Việc đầu tiên tôi có thể nói được : anh Nguyễn Minh Triết hoàn toàn không xứng đáng là cựu học viên PPLST của TSK.

¹ Trong bản tiếng Anh , đây không phải là Nam Cực mà là Alaska (một bang của nước Mỹ).

² Cũng theo bản tiếng Anh, không phải là gấu trắng mà là gấu xám (tiếng Anh gọi là Grizzly Bear)

Các thầy ở TSK đã tra hai từ điển liên quan đến sinh học

– The World Book Encyclopedia (1968)

– Encarta Encyclopedia (1999)

thì được biết : “không có gấu hoang dã ở Nam Cực, châu Phi và châu Úc” và do vậy gấu trắng lại càng không có. Như vậy việc anh Nguyễn Minh Triết sửa nguyên bản theo ý mình đã “đầu độc” người đọc bằng kiến thức dỏm.

³ “đắc ý” bởi vì khi ví dụ này còn đăng trên Tuổi Trẻ Chủ Nhật tôi đã nhắc nhở, dùng ví dụ này là không được, nhưng anh Nguyễn Minh Triết vẫn tiếp tục dùng lại ví dụ này trong quyển sách ĐTTNST mặc dù đã “**sửa chữa và bổ sung**”.

Lời của BTSK: Khi số báo này đang in thử thì anh Nguyễn Minh Triết gửi E-mail qua anh Phù Trí Bình và anh Nguyễn Cao Trí (BLL) đến thầy Phan Dũng tỏ ý “hối tiếc về những vấn đề phát sinh từ việc Nhà xuất bản Trẻ xuất bản quyển sách ĐTTNST”. Mặc dù vậy, thầy Dũng cho rằng anh Nguyễn Minh Triết viết một số điều trong thư vẫn còn tiếp tục không trung thực. Chúng tôi sẽ thông tin cụ thể trong số báo sau.